

Warszawa, 15 kwietnia 2026 r.

dr hab. Bernadeta Szczupał, prof. APS
Instytut Pedagogiki Specjalnej
Akademia Pedagogiki Specjalnej
im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie
Instytut Pedagogiki Specjalnej

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Magdaleny Skalny
Obraz psychospołecznych eksperyencji młodych dorosłych osób słyszących
w kontekście wychowania się z głuchym rodzeństwem przygotowanej pod
kierunkiem naukowym dr hab. Katarzyny Pluteckiej, prof. UKEN
Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Kraków 2026

Przedstawiona do recenzji dysertacja jest prawidłowo opracowaną rozprawą, zarówno pod względem merytorycznym, jak i formalnym. Doktorantka przedstawiła ważną, złożoną i aktualną problematykę eksperyencji młodych dorosłych osób słyszących w wybranych aspektach wychowania się z głuchym rodzeństwem. Praca wprowadza w aktualne, lecz rzadko podejmowane, ważne obszary poszukiwań badawczych, dostarcza wiele oryginalnych wyników i wniosków. Wybrany przez Doktorantkę przedmiot badań jest nowatorski, istotny dla pedagogiki specjalnej i wymagający szerszych eksploracji. Jest to problematyka ważna zarówno z teoretycznego, jak i praktycznego punktu widzenia i wymagająca pogłębionych eksploracji.

Uwagi wstępne

Tytuł pracy w pełni wyznacza kierunek tematyczny podejmowanych zagadnień. Walorem recenzowanej rozprawy jest nie tylko przedmiot badań, ale także sposób jego prezentacji. Rozprawa posiada układ typowy dla prac o charakterze empirycznym i spełnia

wymogi opracowania naukowego.. Zawiera zrównoważoną, merytorycznie uzasadnioną strukturę rozdziałów. Jest to przemyślana, komplementarna całość, o czym świadczy umiejętne rozplanowanie omawianych zagadnień. Poszczególne rozdziały w pełni odpowiadają treściowo tytułom i są zamieszczone w odpowiedniej kolejności. Praca z formalnego punktu widzenia została napisana prawidłowo, występuje konsekwencja w zapisie bibliograficznym. Styl recenzowanej rozprawy doktorskiej cechuje poprawność i czytelność. Zauważam pojedyncze błędy językowe, stylistyczne oraz konieczność dokładniejszego sformatowania tekstu. Pomimo tych nielicznych uchybień całym przekonaniem stwierdzam, że Doktorantka dowiodła swoich umiejętności pisania tekstu naukowego.

Struktura pracy

Konstrukcja recenzowanej pracy jest przejrzysta i nie budzi wątpliwości. Analiza jej struktury pozwala na wyodrębnienie sześciu podstawowych rozdziałów: dwóch rozdziałów teoretycznych, oraz rozdziału metodologicznego, rozdziału prezentującego zgromadzone dane empiryczne oraz rozdziału ukazującego dyskusję uzyskanych wyników, wnioski końcowe i wartościowego pod względem poznawczym rozdziału zawierającego postulaty pedagogiczne, jak również implikacje praktyczne, które są cenną syntezą uogólniającą. Całość została zawarta na 415 stronach. Dysertację zamyka obszerna i aktualna bibliografia, wykaz wykorzystanych aktów prawnych, netografia, spis tabel i rysunków oraz aneksy zawierające zastosowane podczas badań narzędzia. Bibliografia zawiera bogaty zbiór aktualnej literatury polskiej i obcojęzycznej. Warto docenić sam pomysł w warstwie zarówno teoretycznej jak i metodologicznej. W założeniach teoretycznych jak i metodologicznych daje się wyraźnie zauważyć przyjętą logikę, odwołania do aktualnego stanu badań oraz przykłady praktyczne.

Ocena merytoryczna

Recenzowaną dysertację prawidłowo rozpoczyna wartościowy, prawidłowo i rzetelnie napisany *Wprowadzenie*, w którym Doktorantka uzasadnia wybór swojego tematu badawczego oraz wskazuje na inspiracje teoretyczne oraz na koncepcję metodologiczną i analizę przeprowadzonych badań.

. W rozdziale pierwszym *Problematyka głuchoty w świetle literatury przedmiotu* (s. 15-63) Doktorantka dokonała szczegółowej prezentacji i analizy terminologii, klasyfikacji

i etiologii zaburzeń słuchu w aspekcie wielu współczesnych paradygmatów pedagogiki specjalnej. Wyczerpująco przedstawiła rozwój społeczny osób głuchych w kontekście m.in. językowym, emocjonalnym i teorii umysłu. Zasadnie zwróciła uwagę na aspekty zależności pomiędzy komunikacją a rozwojem tożsamościowym osób głuchych (model kulturowy). Zwróciła uwagę na problemu bilingwizmu, będącym jednym z warunków kształtowania się kompetencji komunikacyjnych. Trafnie przedstawiła też jedną z koncepcji psychologicznych - teorię przywiązania Johna Bowlby'ego w transpozycji do dorosłych osób głuchych.. Rozdział ten napisany jest prawidłowo i jest wartościowy w sensie kognitywnym. Zaprezentowane w nim rozważania są wystarczające dla podjętego zakresu tematycznego badań własnych.

Rozdział drugi *Rodzina w ujęciu wybranych koncepcji teorii – poznawczych* (s.64-116) obejmuje definicje i funkcje rodziny, postawy rodzicielskie oraz analizę wybranych zagadnień dotyczących złożonej wielowymiarowej charakterystyki rodziny z dzieckiem głuchym. Zaprezentowano też metody komunikacji i wsparcia rodzin wychowujących dziecko głuche. Doktorantka dokonała też rzetelnego przeglądu badań z zakresu relacji w rodzinie z dzieckiem głuchym w podsystemach rodzice – dzieci, rodzeństwo oraz przedstawiła konceptualne ramy teoretyczne oparte na bio-ekologicznym modelu Urie Bronfenbrennera. Dostosowanie tego modelu do badań funkcjonowania rodziny z dzieckiem głuchym przemyślane i zasadne. Doktorantka szczególną uwagę zwróciła na znaczenie kontekstu, w którym kształtują się relacje między rodzeństwem. Zawarte doniesienia zostały prawidłowo ustrukturyzowane i opisane pod względem merytorycznym. Podsumowując, treści zawarte w tym rozdziale są również poprawne i w pełni wystarczające.

Uogólniając ocenę poszczególnych rozdziałów teoretycznych, pragnę podkreślić, że są one spójne i prezentują wszelkie niezbędne informacje związane z omawianym zagadnieniem badawczym. Odnoszą się zarówno do powszechnie znanych, jak i nowych zagadnień. Cytowane w pracy pozycje świadczą o dobrej orientacji Doktorantki w analizowanych zagadnieniach. Zawarte doniesienia zostały prawidłowo ustrukturyzowane i poprawnie opisane pod względem merytorycznym. Nie mam zastrzeżeń do kompetencji Doktorantki i Jej wiedzy dotyczącej omawianej problematyki.

Rozdział trzeci *Założenia metodologiczne badań własnych* (s.117-174) zawiera wszystkie niezbędne informacje dotyczące metodologicznych podstaw badań własnych. Doktorantka poprawnie przedstawiła strategię wykorzystanych badań jakościowych. Dalej w wymienionym rozdziale Doktorantka prawidłowo zaprezentowała sformułowany przedmiot i cel badań, problemy badawcze. Również starannie i szczegółowo scharakteryzowała strategię badań jakościowych, wykorzystane paradygmaty badawcze, metody wywiadu

(Indywidualnego Wywiadu Pogłębionego – IDI) z elementami metody biograficznej oraz teren, organizację badań, charakterystykę badanej grupy oraz sposób opracowania zgromadzonych danych empirycznych (IPA). W rozdziale tym również prawidłowo został opisany proces analizy i interpretacji danych z zachowaniem procedury Interpretacyjnej Analizy Fenomenologicznej.

Problemy badawcze, które zostały przedstawione w pracy, sformułowane są prawidłowo i świadczą one o dobrej orientacji Doktorantki w podjętej problematyce badawczej. Jednak niektóre z nich (np. problem czwarty) są zdecydowanie zbyt ogólne, wieloznaczne i wymagają pewnego uszczegółowienia i większej zwięzłości sformułowań. Z uwagi na jakościowy charakter badań zrezygnowano z formułowania hipotez, co jest zabiegiem uznanym metodologicznie.

Uogólniając pragnę podkreślić, że cała strategia badań została opracowana prawidłowo, jest zgodna z powszechnie przyjętymi koncepcjami. Występuje związek między celem badań a przyjętymi procedurami. Zauważalna jest również znajomość literatury metodologicznej. Stwierdzam, że zastrzeżeń nie budzą również metodologiczne kompetencje Doktorantki.

Kolejny rozdział (czwarty) *Obraz eksperyencji psychospołecznych młodych Dorosłych osób słyszących w kontekście wychowania się z głuchym rodzeństwem- Opis i interpretacja wyników badań własnych* (s.175-327) zawiera prezentację danych pozyskanych od badanych w zakresie eksperyencji psychospołecznych (w ujęciu fenomenologiczno-hermeneutycznym) młodych dorosłych osób słyszących w kontekście wychowania się z głuchym rodzeństwem. Doktorantka przedstawiła dokładną charakterystykę badanych rozmówców oraz wyczerpująco ukazała otrzymane wyniki z podziałem na poszczególne okresy rozwojowe: dzieciństwo, adolescencję i dorosłość. Doświadczenia badanych narratorów są oryginalne i osadzone w indywidualnych kontekstach rodzinnych. Cenne jest ukazanie wielu praktycznych postulatów wsparcia słyszącego rodzeństwa oraz osób głuchych. W poszczególnych rozdziałach należy używać pojęcia *rodzeństwo z niepełnosprawności*. Współcześnie nie stosuje się określenia *niepełnosprawne rodzeństwo* (np. s.355). Podsumowując, z całym przekonaniem mogę stwierdzić, że Doktorantka wykazała się dobrą umiejętnością interpretacji uzyskanych danych empirycznych

Rozdział piąty *Dyskusja i wnioski* (s. 328- 359) to poprawne dyskusja i prezentacja wniosków końcowych. Doktorantka dokonała obszernej dyskusji zgromadzonych wyników badań własnych z dotychczasowymi rezultatami aktualnych badań empirycznych innych autorów. Dyskusja z autorami współczesnych prac polskich i zagranicznych zajmujących się tą problematyką potwierdziła Jej znajomość literatury przedmiotu i umiejętność jej analizy.

Cenne jest również przedstawienie ograniczeń przeprowadzonych analiz oraz wartościowych implikacji poznawcze i postulatów dla praktyki rehabilitacyjnej oraz kierunków dalszych badań naukowych w omawianym zakresie. Wskazanie ograniczeń przeprowadzonych badań pozwala zachować pewien dystans w stosunku do własnych dokonań badawczych i wskazać kierunki dalszych poszukiwań oraz umożliwia dalsze doskonalenie warsztatu badawczego.

Zauważalne jest również to, że Doktorantka dobrze się orientuje w możliwych sposobach analizy informacji zebranych w toku procesu badawczego. Uważam, że Doktorantka wykazała się umiejętnością prawidłowej prezentacji i analizy zgromadzonych w toku badań własnych danych i w pełni sprostала podjętym wyzwaniom metodologicznym.

W przedstawionej analizie zgromadzonych danych empirycznych można zauważyć w pełni podmiotowe rozumienie wielowymiarowej eksperiencji psychospołecznych młodych dorosłych osób słyszących w kontekście wychowania się z głuchym rodzeństwem. Zawarte w niej wnioski mają nie tylko wartość poznawczą, ale mają też potencjał aplikacyjny oraz można je wykorzystać w praktyce pedagogicznej i rehabilitacyjnej. Ogólnie można stwierdzić, że Doktorantka włożyła dużo pracy podczas przeprowadzania badań w bezpośrednim kontakcie z osobami badanymi, w systematyczną analizę zebranego materiału oraz opracowanie wyników.

Cenne jest również przedstawienie w kolejnych rozdziale (*Postulaty pedagogiczne i implikacje praktyczne*, s.359-373) syntetycznych implikacji poznawczych i postulatów dla praktyki pedagogicznej, co ukazuje Doktorantkę jako osobę potrafiącą nie tylko analizować i interpretować zgromadzone dane, ale również dokonywać syntez i formułowania wniosków końcowych. Doktorantka przedstawiła prawidłowe postulaty pedagogiczne i możliwości ich wykorzystania w zakresie wsparcia w obszarze komunikacyjnym rodzeństwa, w zakresie holistycznego wsparcia rodziny z dzieckiem głuchym, w obszarze pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Stwierdzam, że prawidłowa koncepcja badań zaowocowała obszernym materiałem badawczym. A jego interpretacja dała Doktorantce podstawy dla opracowania interesujących postulatów dla praktyki pedagogicznej.

Konkluzja

Dokonując całościowej oceny recenzowanej pracy, stwierdzam, że spełnia ona wszystkie kryteria rozpraw doktorskich, zarówno w warstwie teoretycznej i empirycznej. Jest to prawidłowo napisana rozprawa naukowa, która równocześnie jest ona wartościowym i oryginalnym przedstawieniem podjętego tematu badawczego, prezentującym rozległą wiedzę

merytoryczną Doktorantki, potrafiącej samodzielnie zaprojektować i przeprowadzić badania, dokonać trafnej selekcji współczesnego dorobku badawczego. Wyniki badań posiadają również wymiar praktycznej użyteczności oraz są też wyznacznikiem kolejnych poczynań badaczy rzeczywistości.

Moim zdaniem, dysertacja – jako aktualne i ważne pod względem poznawczym przedstawienie, rzadko podejmowanego w pedagogice specjalnej obszaru badawczego, warta jest opublikowania jej w formie monografii.

Rozprawa doktorska mgr Magdaleny Skalny *Obraz psychospołecznych eksperyencji młodych dorosłych osób słyszących w kontekście wychowania się z głuchym rodzeństwem*, napisana pod naukowym kierunkiem dr hab. Katarzyny Pluteckiej, prof. UKEN, spełnia wymagania określone w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r., art. 187, Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz. 1668 z późniejszymi zmianami).

Wnoszę do Rady Naukowej Dyscypliny Pedagogika Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie o przyjęcie i dopuszczenie rozprawy doktorskiej mgr Magdaleny Skalny do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

